

מאימתי פרק ראשון תענית

ח.

תורה אור השלם

1. אם קנה הפרול והוא לא פנים קלקל ויחליט יגבר ויתרון הכשיר קבלת יי קבלת יי
2. אם ישך הנהש בלוא לחש ואין יתרון לבעל קבלת יי קבלת יי
3. גידר עליו רעו מקנה אף על עולה:
4. על פנים פשה אור יצו עליה במפגע:
5. איוב לו לב ואתה אל תתפלל בעד הקים הזה ואל תשא בעדמ רנה ותפלה ואל תפגע בי כי איני שמת אתך: ימיחיהו ז טו
6. נשא לבבנו אל פנים אל אל בשמים:
7. איכה ג מא ויתפתחו בפינום ובלשונם יקבולו לו: תהלים עח לו
8. והוא רחום יכפר עון ולא ישחת ודורבן לקשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: תהלים עח לו
9. אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף: תהלים פה בי
10. מי יודע עו אפר וביראתך עברתך: תהלים צ א
11. פגעת את שש ונעשה צדק בדרכיך ופרוץ נתן אתה קצפת ונחטא בדם עולם ונפשע: ישעיהו סו ד
12. ותרך אף יי בכם ויצר את השמים ולא יקרה מטר ויאדמה לא נתן את יבולו ואדמתם מהרה מעל הארץ ויתבה אשר י נתן לבכם: דברים יא ז

רבינו גרשום

והוא לא פנים קלקל. שלא הראה פנים במשנה, קלקל בהלמוד. והוא לא פנים שאין רבו מסביר לו פנים, ורבה עליו רעים לחיות את רבו שיסביר לו פנים. משתכן. הלמוד. לחיש לחישות. שוודעין להתפלל ואין מתפללין. מקנה. שמים דעתו, אף על עולה, כעס על העולם ומעלין אותו. מסתלקין אותו מן העולם. מה הנאה לו. שאתה נושך ואיך אוכל. כאן ביחוד. נשא לבבנו. כאן בצבור. ופתוחו בפייהם. מצדיקים עליו מלמעלה. כדכתיב וסביבו נשערה מאד.

אם ראית דור שהשמים משתכין עליו בנחשת מלהוריד גשם עליו ובו, מכאן מוכיח ר"ת דהא דלמרי' צצצא צמרא (דף יט: ושם) אין עומנין צסלים מ"ט משום דמשתכי ליה לקדירה ר"ל לקדירה לאו דוקא לקדירה וצנע"ו אורמטי"ר והא דלמר למאכל שזקדירה דהכי נמי קאמר (שבת דף יט:): האי קדרה חייטא שרי ואין לפרש כפרש"י שפי' הסם משתכי משזרים הקדירה דל"כ מאי קאמר הכא שהשמים משתכין (ו) ר"ל כ"ש אם משנתו סדורה לו מעיקרא כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתני' ארבעין זמנין כנגד מ' יום שניתנה תורה ועייל לקמיה דר' יוחנן רב אדרא בר אבהו מסדר מתני' עשרין וארבע זמנין כנגד תורה נביאים וכתובים ועייל לקמיה דרבא אמר אם ראית תלמיד שלמדו קשה עליו כברזל בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים שנאמר והוא לא פנים קלקל מאי תקנתיה ירבה עליו רעים שנאמר וכתיב ויגבר ויתרון הכמה כ"ש אם הוכשרו מעשיו בפני רבו מעיקרא ואמר ר' אמי מאי דכתיב ² אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון אם ראית דור שהשמים משתכין (6) בנחשת מלהוריד מל וממר בשביל לוחשי לחישות שאין בדור מאי תקנתן ילכו אצל מי שיוודע ללחוש דכתיב ³ יגיד עליו רעו ואין יתרון לבעל הלשון ומי שאפשר לו ללחוש ואינו לוחש מה הנאה יש לו ואם לחש ולא נענה מאי תקנתיה ילך אצל חסיד שברור וירבה עליו בתפלה שנאמר ⁴ ויצו עליה במפגיע ⁶ ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר ⁵ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ואם לחש ועלתה בידו ומגים דעתו עליו מביא אף לעולם שנאמר ³ מקנה אף על עולה רבא אמר שני ת"ח שיושבין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה מתקנאין באף ומעלין אותו שנאמר מקנה אף על עולה ⁶ אמר ר"ל מאי דכתיב אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אמר להם ואין יתרון לבעל הלשון אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר ⁶ נשא לבבנו אל כפים ^א [איני והא] אוקים שמואל אמורא עליה ודרש ⁷ ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולכם לא נכון עמו ולא נאמנו כבירתו ואף על פי כן ⁸ והוא רחום יכפר עון וגו' ⁹ לא קשיא כאן ביחוד כאן בצבור אמר ר' אמי אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה מניין מחולדה וצדק משמים נשקף וא"ר אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה מניין מחולדה ובור ומה המאמין בחולדה ובור כך המאמין בהקב"ה עאכ"ו אמר רבי יוחנן כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו הרין מלמעלה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אמר מהבא ⁹ אמת מארץ תצמח וצדק מהבא ¹⁰ וכיראתך עברתך ריש לקיש אמר מהבא ¹¹ פגעת את שש ועושה צדק בדרכיך ויכרוך הן אתה קצפת ונחטא בהם עולם ונושע אמר ריב"ל כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם שנאמר בהם עולם ונושע אמר ריש לקיש מאי דכתיב ¹² ועצר את השמים בשעה שהשמים נעצרין מלהוריד (מל וממר) דומה לאשה שמחבלת ואינה יולדת והיינו דאמר ריש לקיש משום בר קפרא נאמרה עצירה בגשמים ונאמרה עצירה באשה נאמרה

שלמדו קשה עליו כברזל בשביל משנתו שאינה סדורה עליו שנאמר והוא לא פנים קלקל מאי תקנתיה ירבה בשיבה שנאמר והולים יגבר ויתרון הכשיר חכמה כ"ש אם משנתו סדורה לו מעיקרא כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתני' ארבעין זמנין כנגד מ' יום שניתנה תורה ועייל לקמיה דר' יוחנן רב אדרא בר אבהו מסדר מתני' עשרין וארבע זמנין כנגד תורה נביאים וכתובים ועייל לקמיה דרבא אמר אם ראית תלמיד שלמדו קשה עליו כברזל בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים שנאמר והוא לא פנים קלקל מאי תקנתיה ירבה עליו רעים שנאמר וכתיב ויגבר ויתרון הכשיר חכמה כ"ש אם הוכשרו מעשיו בפני רבו מעיקרא ואמר ר' אמי מאי דכתיב ² אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון אם ראית דור שהשמים משתכין (6) בנחשת מלהוריד מל וממר בשביל לוחשי לחישות שאין בדור מאי תקנתן ילכו אצל מי שיוודע ללחוש דכתיב ³ יגיד עליו רעו ואין יתרון לבעל הלשון ומי שאפשר לו ללחוש ואינו לוחש מה הנאה יש לו ואם לחש ולא נענה מאי תקנתיה ילך אצל חסיד שברור וירבה עליו בתפלה שנאמר ⁴ ויצו עליה במפגיע ⁶ ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר ⁵ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ואם לחש ועלתה בידו ומגים דעתו עליו מביא אף לעולם שנאמר ³ מקנה אף על עולה רבא אמר שני ת"ח שיושבין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה מתקנאין באף ומעלין אותו שנאמר מקנה אף על עולה ⁶ אמר ר"ל מאי דכתיב אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אמר להם ואין יתרון לבעל הלשון אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר ⁶ נשא לבבנו אל כפים ^א [איני והא] אוקים שמואל אמורא עליה ודרש ⁷ ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולכם לא נכון עמו ולא נאמנו כבירתו ואף על פי כן ⁸ והוא רחום יכפר עון וגו' ⁹ לא קשיא כאן ביחוד כאן בצבור אמר ר' אמי אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה מניין מחולדה וצדק משמים נשקף וא"ר אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה מניין מחולדה ובור ומה המאמין בחולדה ובור כך המאמין בהקב"ה עאכ"ו אמר רבי יוחנן כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו הרין מלמעלה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אמר מהבא ⁹ אמת מארץ תצמח וצדק מהבא ¹⁰ וכיראתך עברתך ריש לקיש אמר מהבא ¹¹ פגעת את שש ועושה צדק בדרכיך ויכרוך הן אתה קצפת ונחטא בהם עולם ונושע אמר ריב"ל כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם שנאמר בהם עולם ונושע אמר ריש לקיש מאי דכתיב ¹² ועצר את השמים בשעה שהשמים נעצרין מלהוריד (מל וממר) דומה לאשה שמחבלת ואינה יולדת והיינו דאמר ריש לקיש משום בר קפרא נאמרה עצירה בגשמים ונאמרה עצירה באשה נאמרה

(6) [נעלין: וט"ן, 6] ערכין טו: (א) ג"י רש"י, 6) בשלחמ"ס ק"ס קטב לחמה קשין אלהדי לא קשיא כאן צמוד וכי וי"א עניי ממנה אין טורח להגות רש"י לעל צמחן איני והא, 6) [נעלין: לחמה מטרן, 1] [נעלין: מלהוריד, 1] [מנלס: 6, 3]

הגהות הב"ח

(א) ג"י דור שהשמים משתכין עליו כנחשת מלהוריד לו לחשות שם באותו הדור מאי: (ב) רש"י ד"ה שלמדו כו' משמע קרא והא לא פנים קלקל שאינו יודע: (א) ד"ה וכן כו' מצינו הקב"ה דין (אלל נחש) תאמר: וי"א ק"ס אינו ולגירסא שפנינו צ"ל מביאין: (א) ד"ה ואעפ"י כו' מצינו כפכו מביחין הס"ד: ר"ב כלומר עס כפר: (א) ד"ה מחולדה כו' מעשה בצבור אחר. ר"ב ע"י צבור ערך חלד מצד המעשה פלריכות: (1) טוב"ד ד"ה אם כו' קאמר הכא שהשמים משתכין שאין ר"ל שהשמים:

לעני רש"י

הודיעלוי"א [נרדול"א]. חלודה.

רבינו חננאל

תלמיד שלמדו קשה עליו, מפני שאין רבו מסביר לו פנים, כהלכה אם ראית הגשמים נעצרין ומחטאין, שאין ברור לוחש לחישות כראוי כו'. אין הגשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה שנאמר אמת מארץ תצמח. א"ר יוחנן כל המצדיק עצמו מלמטה, ומחזיק דרך החסידות, אפילו מעט אם טיה מודקדיק עליו מלמעלה ולוקחין הרין ממנו, שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף. ועוד מהבא, וכיראתך עברתך, לפי דקדוקן ביראתך כו'. מודקדיק עליו בצבורן. ועוד מהבא, בדרכיך יכיריך, כפי דרכך מוכיחין אותך מלמעלה. אמר ר' יהושע בן לוי כל ששמח ביסורין הבאין עליו מביא ישועה לעולם שנאמר הן אתה קצפת ונחטא [בהם] עולם ונושע. הן קצפת חכית אותה בשביל חסאיתו שחטאנו, מכי בהן, כלומר הודיני, כי הכאה זו בשביל עונותיו היא עולם ונושע, ראה זו להיות (תשובה) [שישנה] לעולם. אמר רבי שמעון בן לקיש נאמרה עצירה ולידה ופקייה באשה, וכנגדן ברקיע ובארץ.

משונה ואמר לה כך וכך היה המעשה: המאמין צדקו הוא. שמשומו עד ציון לצין צדורו על אחת כמה וכמה: המאמין עצמו. שמכשיר ומקטט מעשיו: מאמין עליו. מדקדיקין עמו אפילו כחוט השערה יותר משאליו מקלקל מעשיו כדי למרק עונותיו: שנאמר אמת מארץ תצמח. אז דק משמים נשקף לדקה אין כתיב כאן אלא דק דמשמע דין: וכיראתך עברתך. על מי שהוא ירא חוקך אתה מחזיק עברתך כדי למרק עונותיו. ופשת הנקרה מי יודע עו אפך מי יודע עו וכא למנא אותו לנוס מפניך ציוס אפך וכיראתך עברתך כשם שאתה יראוי ומפוחד כך יש להתיירא ולהתפחד מעברתך: פגעת אם שש ועושה דק. זמי ששמת ועושה דק שהן העושים כך בדרכיך ויכירוך אתה פוגע בו אם חוטא כלום כמו ויפגע בו וימת". קרא הכי הוא פגעת את שש ועושה דק והן העושים כך בדרכיך ויכירוך צדקתם דרכים שאתה מייסכן ביסורין ויכירוך לטובה ואומרים הן אתה קצפת בשביל שחטאנו צהם עולם ונושע בשבילם נושע לעולם הצא: שחונגם. כמו חצלי יולדה. אף השמים עושין כן וקשה לעולם ועל חטא הוא: נאמרה